

SBB advies kleine en unieke opleidingen

12 december 2014

1. Achtergrond

In maart 2013 heeft SBB een advies uitgebracht aan het ministerie van OCW. Daarin is geadviseerd aan de hand van pilots ervaring op te doen om een goed beeld te krijgen van de specifieke mogelijkheden en uitdagingen voor de kleine, unieke opleidingen. Onderwijs en bedrijfsleven hebben in dat advies aangegeven dat kleine, zeldzame opleidingen voor zeldzame beroepen, die voor de Nederlandse arbeidsmarkt relevant zijn, behouden zouden moeten blijven en ondersteund moeten worden.

De inzichten uit de pilots vormen daarmee een belangrijke basis voor onderstaand advies van SBB aan de minister van OCW over de wijze waarop de bijzondere positie vorm kan krijgen. SOS Vakmanschap heeft de pilots uitgevoerd en gemonitord onder regie van SBB.

In het SBB-advies van maart 2013 zijn twee elementen genoemd die van belang zijn om kleine en unieke opleidingen te behouden: de inrichting van een loket- en expertisepunt en het vormgeven van de bijzondere positie van een kleine en unieke opleiding.

2. Opbrengst van de pilots en bouwstenen voor het vervolg

In de afgelopen periode is bij 12 pilots (waarvan 11 voor bestaande kwalificaties) beproefd op welke wijze duurzame opleidingsarrangementen zijn te realiseren. Deze arrangementen zijn ontwikkeld door SOS Vakmanschap en beschreven door een extern onderzoeksbureau.¹ Het onderzoeksresultaat is op verzoek van het ministerie van OCW en SBB geverifieerd door een ander onafhankelijk onderzoeksbureau (Panteia).

De beschrijvingen van deze pilots maken verschillende aspecten inzichtelijk. Duidelijk is geworden dat er bij deze opleidingen altijd een combinatie van factoren speelt waardoor de continuïteit van deze unieke opleidingen regelmatig in gevaar is. Zowel onderwijs als bedrijfsleven zetten zich bij alle pilots in om deze unieke opleidingen te behouden voor het mbo-stelsel. Deze factoren zitten op het terrein van herkenbaarheid, lage studentenaantallen (zeker per locatie), bekostigingsvraagstukken en uitvoerbaarheid/kwaliteit van deze opleidingen. Maar de manier waarop dit inwerkt op de opleiding wisselt sterk per pilot. Geconstateerd kan worden dat er altijd sprake is van maatwerk om het meest optimale arrangement per opleiding te realiseren.

SOS Vakmanschap constateert op basis van deze resultaten dat voor het behoud van deze unieke opleidingen het van belang is dat aan vijf basisvoorwaarden moet zijn voldaan:

- Erkenning en zichtbaar maken van kleine unieke opleidingen
- Landelijke bundeling van krachten
- Duurzame opleidingsarrangementen beschermen
- Duurzame opleidingsarrangementen anders bekostigen
- Loket en expertisefunctie organiseren (derde partij naast onderwijs en bedrijfsleven)

¹ Eva Voncken, Schakels naar duurzaamheid, Utrecht, Bureau Turf, 2014

3. Algemene uitgangspunten van SBB

SBB hanteert als centraal vertrekpunt zelfregulering. In lijn met eerdere adviezen die SBB op het terrein van doelmatigheid heeft uitgebracht blijft het centrale vertrekpunt dat onderwijs en bedrijfsleven gezamenlijk afspraken maken. Deze afspraken zijn niet vrijblijvend, gericht op de middellange termijn (4 à 5 jaar) en gebaseerd op de bestuurlijke verantwoordelijkheden die beide partijen hebben. SBB vindt dat, door de adviezen van SBB en de aanvullende maatregelen, zoals voorgesteld in het wetsvoorstel macrodoelmatigheid in het mbo vanuit het ministerie er in het systeem een evenwichtig pakket gaat ontstaan dat bijdraagt aan een doelmatig aanbod van opleidingen.

4. In ontwikkeling zijnde ondersteuningsmaatregelen voor kleine en unieke opleidingen

4.1 Maatregelen vanuit SBB

SBB is op een aantal terreinen bezig met het inrichten van voorzieningen, die faciliterend zijn voor het voortbestaan van kleine en unieke opleidingen.

- a. **Sectorkamer 8: Specialistische ambachten en kleine beroepen**
SBB is bezig met de inrichting van sectorkamer 8. In deze sectorkamer komen onderwijs en bedrijfsleven samen om gezamenlijke thema's te agenderen op het terrein van bpv, kwalificeren en doelmatigheid. Sectorkamer 8 is beoogd voor de kleine en unieke opleidingen. Deze sectorkamer biedt een belangrijke basis om een dialoog te starten tussen onderwijs en bedrijfsleven over kleine en unieke opleidingen. Met de inrichting van deze sectorkamer wordt een substantiële bijdrage geleverd aan de erkenning en het zichtbaar maken van kleine en unieke opleidingen.
- b. **Inrichting (advies)commissie**
Daarnaast zal SBB samen met het ministerie van OCW een adviescommissie inrichten die uitspraken kan doen over de doelmatigheid van opleidingen en over geschillen tussen partijen. Dan kunnen ook kleine en unieke opleidingen en kleine branches, wanneer de commissie is ingericht, hier een beroep op doen. Deze commissie wordt voorgesteld in het wetsvoorstel macrodoelmatigheid in het mbo.
- c. **Loket- en expertisepunt voor de kleine en unieke opleidingen**
De pilots laten zien dat kleine opleidingen meervoudige bedreigingen kennen. Omdat de beroepsgroep daarmee ook vaak klein is, is extra expertise en capaciteit benodigd om heldere afspraken te maken tussen onderwijs en bedrijfsleven voor het continueren van deze opleidingen. Het gaat dan om afspraken op het terrein van deskundigheid, investeringen en specifieke scholingsafspraken. Het loket dient herkenbaar en zichtbaar te zijn als informatie- en aanspreekpunt waar zeldzame beroepen en opleidingen terecht kunnen als zij zich in hun voortbestaan bedreigd voelen. SBB stelt voor dit loket onder te brengen bij sectorkamer 8. Hier zijn zowel onderwijs als bedrijfsleven vertegenwoordigd, waardoor korte lijnen kunnen worden gelegd. Door deze aanpak wordt deze thematiek op landelijk niveau aangepakt en gebundeld. Verder kunnen vanuit het loket- en expertisepunt duurzame opleidingsarrangementen worden gerealiseerd. Sectorkamer 8, met het bijbehorende expertisepunt, kan hiermee ook een faciliterende rol spelen naar kleine en unieke opleidingen die inhoudelijk bij andere sectorkamers horen, maar tijdelijk ondersteuning behoeven als de continuïteit van de opleiding in gevaar is. Behoud en eigenaarschap van de andere sectorkamers van de eigen opleidingen/kwalificatiedossiers moet daarbij goed geborgd zijn. Om de benodigde capaciteit te realiseren voor het inrichten van een dergelijk loket en expertisepunt wordt aan OCW een tegemoetkoming in de basiskosten in de personele ondersteuning gevraagd.

d. Werkwijze

Onderwijs en bedrijfsleven kunnen een kleine, unieke opleiding in sectorkamer 8 agenderen als zij een door SBB te ontwikkelen beslisboom hebben doorlopen. Hieruit voortvloeiende afspraken over een opleidingsarrangement worden vastgelegd in een afspraken document. Namens het onderwijs is er een actieve rol weggelegd voor de desbetreffende Bedrijfstakgroep (BTG). Vervolgens wordt dit document gelegitimeerd door de sectorkamer waar de kwalificatie toe behoort. SBB zal zorgdragen voor een format.

Indien blijkt dat onderwijs dan wel bedrijfsleven zich niet houdt aan het opleidingsarrangement zoals vastgelegd in het afspraken document, dan kan dit door een van de betrokken partijen worden voorgelegd aan de in te richten adviescommissie van SBB en OCW. Een school die buiten het arrangement valt, heeft ook het recht om naar de adviescommissie te stappen. Het ministerie van OCW zal indien noodzakelijk gevraagd worden om haar doorzettingsmacht te gebruiken om de uitspraak van de adviescommissie te handhaven. Deze werkwijze wordt na drie jaar geëvalueerd.

4.2 Voorgenomen maatregelen vanuit de overheid

Er zijn meer (generieke) maatregelen die een bijdrage leveren aan het behoud van kleine unieke opleidingen.

a) Meldpunt starten en stoppen van opleidingen

Dit meldpunt gaat de mogelijkheid bieden dat mbo-instellingen hun voornemen kenbaar maken het opleidingsaanbod aan te passen. Dat kan worden benut om na te gaan in welke mate unieke opleidingen in hun voortbestaan bedreigd worden. Met name sectorkamer 8 en het beoogde Meld- en expertisepunt kan vanuit SBB deze signalerende rol vervullen.

b) Zorgplicht doelmatigheid

Deze zorgplicht gaat mbo-instellingen vragen hun opleidingsaanbod af te stemmen met het aanbod van andere instellingen. De zorgplicht doelmatigheid draagt daarmee bij aan het voorkomen dat kleinere opleidingen te veel op meerdere locaties worden aangeboden.

c) Invoering OV-kaart voor mbo-studenten

Deze kaart kan er toe bijdragen dat unieke opleidingen die op weinig plekken aangeboden worden beter bereikbaar zijn voor studenten die anders door een te grote reisafstand niet in staat zijn aan een unieke opleiding deel te nemen.

d) Verhoging prijsfactoren

De regering heeft recent besloten de prijsfactoren in het bekostigingsstelsel voor kleine en unieke opleidingen te verhogen.

5. Tot slot: zijn andere maatregelen noodzakelijk?

Met de in dit advies beschreven maatregelen gaat SBB, met het commitment van zowel onderwijs als bedrijfsleven, ervan uit dat hiermee een wezenlijke bijdrage wordt geleverd aan het behoud van unieke opleidingen. SBB laat in deze mix van maatregelen zien dat er een goede bestuurlijke verantwoordelijkheidsverdeling is tussen onderwijs en bedrijfsleven: onderwijs is verantwoordelijk voor het opleidingsaanbod, bedrijfsleven bundelt het belang en de vraag vanuit het bedrijfsleven en bij de samenwerking tussen beide is SBB de verantwoordelijke partij. Het ministerie van OCW levert met de verhoging van de prijsfactor voor kleine unieke opleidingen een bijdrage aan het behoud daarvan. SBB gaat er dan ook vanuit dat de hierboven genoemde maatregelen en daaruit voortvloeiende afspraken een stevige basis vormen voor het behoud van unieke opleidingen.